

یادداشت سردبیر میهمان

اواخر سال ۱۳۸۷ دوست گرامی جناب آقای دکتر خزاعی فر سردبیر محترم مترجم پیشنهاد فرمودند که بخشی از یک شماره فصلنامه به مباحث مربوط به ترجمه چندرسانه‌ای و بویژه ترجمه فیلم اختصاص یابد. از آنجا که این شاخه از ترجمه به حرفه و علاقه من بسیار نزدیک است و در این زمینه مطالب چندانی به فارسی در دست نیست، از این پیشنهاد استقبال کردم. اما نمی‌دانستم که ایشان قرار است وظیفه گردآوری و تدوین این مطالب را نیز به اینجانب واگذار کنند و به اصطلاح «سردبیر میهمان» باشم!

ترجمه چندرسانه‌ای از جمله شاخه‌های پربار ترجمه است که در سال‌های اخیر با گسترش زمینه‌های گوناگون آن، از فیلم‌های سینمایی و تلویزیونی گرفته تا ترجمه وب‌گاه‌ها و صفحه‌های فشرده فیلم و متن، هم به مباحث نظری فراوانی پر و بال داده است و هم آینده شغلی مناسبی را برای متخصصان این حیطه فراهم ساخته است.

متأسفانه، جامعه دانشگاهی ایران، بویژه استادان ترجمه و مطالعات ترجمه، چندان به مباحث ترجمه چندرسانه‌ای نپرداخته‌اند و شمار نوشته‌های مرتبط با این موضوع اندک است. شاید دلیل اصلی این امر ناآشنایی استادان ترجمه با مباحث فیلم و رسانه و اصطلاحات آن باشد. به هر حال، در سال‌های اخیر دانشجویان ترجمه در مقطع کارشناسی ارشد به مباحث ترجمه چندرسانه‌ای علاقه نشان داده‌اند و چند پایان‌نامه در این زمینه به نگارش درآمده است. این علاقه، به نظر من، نویدبخش است و با توجه به گسترش بازار کار برای مترجمان چندرسانه‌ای در ایران، انتظار می‌رود که شمار پایان‌نامه‌های مربوط به این شاخه نیز افزایش یابد.

اما سخنی کوتاه در باره مقالاتی که در این شماره در مورد ترجمه فیلم منتشر شده است. یکی از موارد ترجمه فیلم، ترجمه گفتگوها به صورت زیرنویس یا میان‌نویس است. اینجانب در مقاله «مبانی ترجمه فیلم در سندی تاریخی» با درج نامه‌ای که رئیس وقت فرهنگستان در تاریخ ۱۳۱۵/۱/۴ به نخست‌وزیر وقت نوشته است به نکاتی اشاره کرده‌ام که از همان سال‌های آغازین ترجمه فیلم در ایران مد نظر مسئولان فرهنگی بوده است. بعلاوه، گفته‌ام که

توصیه‌هایی به مترجمان فیلم را در این نامه می‌توان یافت، نامه‌ای که سال‌ها و دهه‌ها پیش از رواج مباحث نظری ترجمه فیلم نگارش یافته است.

مقاله «ترجمه دیداری- شنیداری در سپیده‌دم عصر دیجیتال» نوشته فوتیوس کارامیتروغلو است که در چند سال گذشته در این زمینه هم کتاب منتشر کرده و هم چندین مقاله نوشته است. تأکید نویسنده بر روند دیجیتالی شدن گفتار و نوشتار و نیاز به دگرگونی در برنامه‌های تربیت مترجم، از نکات مهم این مقاله است که امید است برای برنامه‌ریزان رشته‌های تربیت مترجم مفید باشد.

مقاله «زیرنویسی و نرم‌ها» نوشته خانم فاطمه جبارزاده از نمونه‌های تلاش و علاقه دانشجویان ترجمه به مباحث ترجمه فیلم است. ایشان که دانش‌آموخته رشته کارشناسی ارشد ترجمه هستند، در این مقاله برگرفته از پایان‌نامه خود کوشیده‌اند با مقایسه زیرنویس‌های انگلیسی فیلم‌های ایرانی و امریکایی، نرم‌هایی برای زیرنویس فیلم پیشنهاد کنند.

جناب آقای علیرضا عامری، نویسنده مقاله «دیپلماسی در قاب (گفتار جستاری در باب ترجمه فیلم و فیلمنامه)، خود دستی در ترجمه مطالب سینمایی دارند و به مباحث ترجمه چندرسانه‌ای علاقه‌مندند، بیشتر نیز در این مورد مقالاتی منتشر ساخته‌اند و در یکی دو سمینار خارج از کشور در این زمینه سخنرانی کرده‌اند. هر چند در این مقاله نکاتی فهرست‌وار ذکر شده است، ولی شمار این نکات نشان می‌دهد که در این زمینه چه مقدار کار می‌توان کرد. به نظر می‌رسد با گسترش و پژوهش هر یک از این نکات می‌توان پایان‌نامه یا مقاله‌ای مجزا تدوین کرد.

گفتگوی این جانب با علیرضا اکبری نیز بیشتر بر ترجمه سینمایی متمرکز است، و از آنجا که گفتنی‌ها در خود این مصاحبه آمده است، از هر توضیح دیگری چشم می‌پوشم.

جا داشت که شمار این مقالات بیشتر باشد، ولی به دلیل آنکه از ابتدا نیز قرار بر این بود که فقط بخشی از مطالب این شماره به ترجمه فیلم اختصاص یابد، و به این دلیل که صاحب‌نظران ترجمه در ایران در این حیظه چندان فعال نبوده‌اند، فعلاً به همین مقدار بسنده شد. با این حال، این امکان نفی نمی‌شود که شاید یکی از شماره‌های آینده کلاً در مورد ترجمه فیلم باشد. یاری استادان و علاقه‌مندان حتماً راهگشا خواهد بود.

امید دارم که این مجموعه، که نخستین نمونه در نوع خود است، مورد پذیرش خوانندگان و ارباب نظر و بویژه دانشجویان گران‌قدر مترجمی زبان قرار بگیرد.

محمد شهبها